

COLECȚIA GHEORGHE BĂGULESCU

PETRE OPREA

Majoritatea colecționarilor bucureșteni au fost cucerii de farmecul picturii, fie ea europeană sau românească, și puțini de arta decorativă. În cea de-a doua categorie mai toți colecționarii au făcut o pasiune pentru cea europeană, cu precădere pentru faianță, ceramică și argintărie, sau cea din Orientul Apropiat, primând covoarele, țesăturile fine din mătase, vasele de aramă, și doar în foarte puține cazuri de cea Extrem Orientală. Cu toate acestea, avem cunoștință că aceasta din urmă era apreciată de mulți amatori de frumos încă din a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Astfel, din anunțul-reclamă a Librăriei lui C. A. Rosetti, din 1850, aflăm că alături de mărfuri englezești, aduse direct din Marea Britanie, sunt de vânzare „*mesc adevărate chinezești, iar nu imitație*”¹. La expoziția Societății amicilor belle-artselor, din 1873, care se dorea o panoramă a avuției artistice a țării, au fost prezentate vase și mobilier din China și Japonia, unele provenind din colecția domnitorului Carol I². Prețuirea constantă a acestuia pentru arta Extremului Orient, ne este semnalată, ulterior, de ziarul „*La gasette de Roumanie*”, din 12/24 februarie 1884, care își informa cititorii că regele și regina au vizitat magazinul d-lui Grant de unde au achiziționat „*diferite bronzuri și mobile japoneze, de o mare valoare artistică*”.

După 1900, se înmulțesc știrile din presă despre comerțul cu obiecte de artă chino-japoneze și se pomenesc, uneori, numele cumpărătorilor. Este notorie pa-

siunea, subită, a soției generalului Eraclie Arion — Sevastița —, care în prima decadă a secolului nostru, însoțită de fiica ei, a făcut o călătorie, timp de doi ani, în China, de unde s-a întors cu „*un vagon de chinezării*”³. Dar cel care se va impune cu o colecție de artă Extrem Orientală, demnă de invidiat, este colonelul Gheorghe Băgulescu.

În tinerețe, Băgulescu a îndrăgit arta populară și drept urmare a adunat în cantități apreciable, fără vreun criteriu selectiv, ceramică, covoare, unelte din lemn, obiecte de îmbrăcăminte, cu precădere din Oltenia, regiunea în care s-a născut, dar și din alte părți ale țării, unde, ca ostaș, a poposit. Mai apoi, înruindându-se, prin căsătorie, cu pictorul Horațiu Dumitriu, acesta l-a inițiat în domeniul artelor plastice familiarizându-l îndeosebi, cu xilografura și gravura în metal, tehnici pe care le practica cu asiduitate. Așa a început Gheorghe Băgulescu să aprecieze cu discernământ gravura și, apoi, să simtă o atracție irezistibilă pentru cea japoneză, apoi pentru arta decorativă Extrem Orientală în totalitatea ei. Cu elan și pasiune a început să cumpere stampe și obiecte ceramice japoneze din magazinele bucureștene și pariziene.

Ajuns atașat militar al României la Tokyo, post obținut, în mare, parte datorită aprecierii superiorilor săi pentru pasiunea lui față de arta și cultura poporului nipon, a intrat în contact nemijlocit cu creația artistică japoneză și dorința de a achiziționa a devenit nesății-

oasă. Avera lui a luat, în mare parte, calea vânzării pentru a-și alcătui o colecție reprezentativă de artă japoneză.

Concomitent, Gheorghe Băgulescu a studiat și și-a apropiat literatura japoneză, fapt concretizat în realizarea unui roman istoric inspirat din vitejia și devotamentul samurailor. Pentru această râvnă, ca și pentru pasiunea de colecționar, a fost sprijinit cu indemnuri și sfaturi competente de către cercetători și specialiști japonezi în domeniu. Cu ajutorul acestora și-a alcătuit, selectiv, colecția de obiecte reprezentative artei nipone a secolelor trecute, dar și a celei contemporane, adânc impregnată de tradiție.

Revenit în țară, a dorit să-și prezinte colecția publicului bucureștean. În noiembrie 1939 reușește s-o expună în sălile de la subsolul Ateneului Român. Din „Catalogul” însoțitor al expoziției aflăm că erau prezentate 261 de picturi din cele 726 câte posedea colecționarul, două paravane mari din nouă, două paravane mici din 18 și 178 de gravuri din 2017⁴.

Scenă de gen, secolul XVII, tuș și culoare pe hârtie

Seitaca Doji, secolele XVII–XVIII, tuș, culoare și aur pe hârtie

Expoziția deschisă timp de șase luni a constituit o revelație pentru amatorii de artă și a fost amplu comentată de întreaga presă a vremii⁵.

Încurajat de interesul stârnit de colecția sa în opinia publică și printre colecționarii de artă, Gheorghe Băgulescu a dorit să înfăptuiască un act cultural-patriotic de care să-și lege numele. În consecință, ca altădată Anastase Simu, a intenționat să construiască în București o clădire-muzeu, sinteză a arhitecturii Extrem Orientale, unde să-și adăpostească colecția pe care s-o prezintă în permanență marelui public. N-a putut să-și realizeze imediat dorința, căci cheltuielile pentru construcție îi depășeau puterile materiale și, în plus, nu înțelegea să se priveze de noi achiziții.

Devenit, între timp, general și apropiat mareșalului Antonescu, dorința lui este pe cale să se înfăptuiască. La 12 martie 1941, secretarul general al Asociației de amiciție japonezo-română făcea cunoscut în presă că Gheorghe Băgulescu a donat „prin act autentic întreaga d-sale colecție de artă japoneză care cuprinde

726 picturi, sculpturi în bronz, piatră, marmură din era precreștină, ceramici, porcelanuri, lacuri aurile, monede din primele timpuri în aur, argint și bronz, 12 paravane japoneze de mari dimensiuni, 18 paravane de dimensiuni mijlocii, 2017 gravuri originale”⁶. Tot din ziarele vremii aflăm că donația s-a făcut sub rezerva „ca viitorul muzeu să fie construit în timp de doi ani”⁷ de la semnarea actului de donație, că s-a aprobat un spațiu pentru muzeu pe Insula trandafirilor din Parcul Herăstrău, și că proiectul muzeului, realizat de arhitectul State Băloșiu — o pagodă — a fost aprobat de cei în drept⁸.

De la ultima informație — iunie 1941 — mulți ani nu s-a știut nimic despre existența colecției⁹. La sfârșitul anului 1970, primarul orașului Menton (Franța), încunostiința autoritățile române, prin ambasada țării noastre la Paris, că la 26 noiembrie 1963 a încetat din viață, la Nisa, cetățeanul Gheorghe Băgulescu, care a lăsat prin testamentul întocmit la 1 iulie 1960, primăriei orașului său „colecția de artă română, chineză și japoneză pentru a fonda un muzeu de artă la Menton, de preferință în palatul Carnoles sau la Louvre Menton sau în alt loc pe Coasta de Azur”¹⁰. Și pentru reglementarea juridică a daniei cerea să fie anunțată moștenitorii pentru a intra în posesia drepturilor successorale cuvenite. Cei în drept, adică fosta soție Elena Dumitru și minora Monica Alice Negrescu, neputa defunctului, moștenind pe fiica decedată a acestuia, au convenit să cedeze Ministerului Culturii o parte din bunurile successorale, în schimbul cărora ministerul să plătească taxe de moștenire și să se ocupe de aducerea lucrurilor de la Menton la București.

Primăriei din Menton i-a revenit 1/4 din donație și a reținut 15 obiecte, un kakemono și 23 de stampe, iar moștenitoarelor 1234 de xilogravuri japoneze, 101 de picturi pe sul japonez și chinezești, 278 de piese din piatră, bronz, ceramică, lemn lăcuit, adică un total de 1613 lucrări.

Împărțirea lucrărilor din colecție între cele două părți s-a realizat echitabil, în funcție de preț și valoarea lor artistică, de către expertul statului francez și expertul român, desemnat în persoana

muzeografului-specialist Viorica Vasilescu Dene de la Muzeul de Artă al României, instituție căruia Ministerul Culturii i-a destinat obiectele din colecție care au revenit statului român.

Întrucât moștenitoarele doreau să vândă imediat o parte din colecție, ele s-au adresat, în primul rând, Muzeului de Artă al României dacă este interesat să achiziționeze. Tratativile s-au finalizat prin cumpărarea întregii părți din colecție, Ministerul Culturii acordând muzeului suma cerută de moștenitoare, fiind de acord cu argumentul specialiștilor din muzeu că astfel se asigură integritatea colecției. Ulterior, Ministerul Culturii a interzis muzeului să prezinte publicului întreaga colecție, în cadrul unei expoziții temporare, motivând că aceasta a fost cumpărată și nu este cazul să se popularizeze numele unui transfug. În schimb, a aprobat ca cele mai reprezentative lucrări să fie incluse în expoziția de bază, în cadrul sălilor de artă Extrem-Orientală și în cadrul mai multor expoziții temporare.

NOTE

¹ Anunț reproduș în „Enciclopedia României”, vol. IV, p. 328; Starostia lui C. A. Rosetti, „Dreptatea”, aprilie 1932.

² „Catalogul de obiecte ce figurează în expoziția publică din București la 1873”, București 1873

³ Informația o deținem de la arhitectul Gheorghe D. Bagdat din anul 1980.

⁴ „Expoziția de artă chino-japoneză. La Ateneul Român. Colecția colonel G. Băgulescu”, București, 1939, 87 pagini.

⁵ „Ilustrațiunea română”, 3 mai 1939; „Curentul”, 10 și 19 noiembrie 1939; „Universul”, 20 noiembrie, 14 și 23 decembrie 1939; „Progresul”, 1, 15 decembrie 1939 și 1 și 15 ianuarie 1944.

⁶ „Evenimentul zilei”, 13 decembrie 1939; „România”, 14 decembrie 1939 și 14 și 19 iunie 1940; „Curentul”, 15 decembrie 1939; „Curentul magazin”, 17 decembrie 1939; „Acțiunea”, 12 noiembrie 1940; „Curentul”, 12 martie 1941.

^{7,8} „Curentul”, 8 aprilie 1941; Macheta Muzeului de artă chino-japoneză este reprodușă în „Observatorul poporului”, din 20 octombrie 1940.

⁹ Ziarul „Universul” din 27 iunie 1941 ne informează că o parte din colecție, cea de artă românească, este expusă într-o expoziție la Tokyo (reproduce și un aspect din expoziție), unde generalul Băgulescu era din luna martie ambasadorul României în Japonia („Observatorul poporului”, 4 martie 1941).

¹⁰ Această informație și următoarele sunt extrase din dosarul „Colecția Băgulescu” aflat în arhiva Muzeului Național de Artă — București.